

PRIKAZ KNJIGE

**Русский язык в Словакии: Рецензия на учебник
«Психология» для словацких гимназий**

В 2021 году вышел учебник «Психология», предназначенный для преподавателей и учащихся русско-словацких секций билингвальных и славянских гимназий Словакии. Авторы учебника, Екатерина Борисова и Андреа Громинова, предприняли попытку заполнить лауну в словацкой образовательной системе, в которой долгое время наблюдалась острая нехватка учебного материала на русском языке, отвечающего современным требованиям и соответствующего стандартам Министерства образования Словацкой Республики. Это стало возможным благодаря проекту KEGA № 021UCM-4/2020 «Создание учебников для русско-словацких отделений билингвальных и славянских гимназий». Официальная презентация учебника состоялась 27 октября 2022 года в рамках онлайн-семинара с участием учителей и учащихся билингвальных и славянских гимназий, преподавателей русского языка как иностранного, а также студентов и сотрудников Кафедры русистики Философского факультета Университета им. свв. Кирилла и Мефодия (Трнава, Словакия) и Института русистики Философского факультета Прешовского университета (Прешов, Словакия).

В данном учебнике материал представлен на русском языке, но при этом в начале каждой темы дается небольшой русско-словацкий словарь с проставленными в русских эквивалентах ударениями. В теоретической части также присутствует перевод некоторых терминов на словацкий язык. Учебник включает в себя шестнадцать тем. Последовательность тем (уроков) подчинена определенной логике: в начале учащимся предлагают познакомиться с общим понятием психологии как науки и ее методами, далее вводится понятие «психика». Пять тем отводится на изучение познавательных психических процессов: ощущение, восприятие, представления и

фантазия, память, мышление и речь. Отдельно дана тема «Учение», в которой рассматриваются «Виды учения», «Знания, умения, навыки», «Этапы учения» и «Общие законы обучения». В десятом уроке «Мотивационные процессы. Чувства, воля» мы находим классификацию чувств и видов волевых действий. В одиннадцатой теме описывается «внимание» как психическое состояние: «Виды внимания» и «Свойства (качества) внимания». Способности, одаренность, талант, гениальность изучаются в теме «Психические свойства личности». После этого два урока посвящаются таким «психологическим особенностям личности», как «Интеллект» и «Темперамент и характер». Завершают курс темы «Психогигиена и стресс» и «Психология в нашей жизни».

После каждого урока авторы учебника предлагают учащимся ответить на вопросы по изученной теме для контроля и закрепления знаний. Также встречаются задания, направленные на самостоятельную работу, которые позволяют шире взглянуть на поставленные проблемы и лучше усвоить материал. Рубрики «Это интересно!» и «Познай себя!», безусловно, повышают интерес учеников к психологии и способствуют большей вовлеченности в учебный процесс. В учебнике даются темы для рефератов и проектов, которые формируют у учащихся умение работать с различными источниками информации и развивают критическое мышление, позволяют реализовать творческий потенциал.

Украшением учебника является обилие наглядного материала: иллюстрации, схемы, фотографии. Это облегчает восприятие и понимание текста, так как современное информационное пространство изобилует визуальными образами, что, в свою очередь, приводит к доминированию визуальной модальности восприятия у учащихся.

Учебник «Психология» Е. Борисовой и А. Громиновой в полной мере справляется с функцией первичного ознакомления учащихся русско-словацких секций билингвальных и славянских гимназий в Словацкой Республике с основными понятиями психологии как науки. Он соответствует образовательным стандартам и современным запросам общества. Стоит отметить, что в рамках проекта KEGA č. 021UCM-4/2020 «Создание учебников для русско-словацких отделений билингвальных и славянских гимназий» была подготовлена целая серия учебников (по географии, истории, экономике, психологии и

социологии¹⁾ на русском языке для словацких образовательных учреждений.

ЛИТЕРАТУРА:

Борисова, Е., Громинова, А. (2021). *Психология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 94 с.

Борисова, Е., Громинова, А. (2021). *Психология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 94 с. [CD-ROM].

Борисова, Е., Громинова, А. (2022). *Социология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 100 с.

Борисова, Е., Громинова, А. (2022). *Социология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 85 с. [CD-ROM].

Гаярски, Л., Громинова, А. (2022). *Экономика*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 112 с. [CD-ROM].

Гаярски, Л., Громинова, А. (2022). *Экономика*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 126 с.

Гузи, Л. (2021). *Всеобщая история. 2 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 328 с.

Гузи, Л. (2021). *Всеобщая история. 2 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 328 с.

Ермачкова, О., Матушкова, Э. (2020). *География: 3 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 223 с.

Ермачкова, О., Матушкова, Э. (2020). *География: 3 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 223 с.

Евгений Филиппов

1 Ермачкова, О., Матушкова, Э. (2020). *География: 3 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 223 с. Ермачкова,

О., Матушкова, Э. (2020). *География: 3 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 223 с.

Гузи, Л. (2021). *Всеобщая история. 2 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 328 с.

Гузи, Л. (2021). *Всеобщая история. 2 класс*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 328 с.

Гаярски, Л., Громинова, А. (2022). *Экономика*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 112 с. [CD-ROM].

Гаярски, Л., Громинова, А. (2022). *Экономика*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 126 с.

Борисова, Е., Громинова, А. (2021). *Психология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 94 с.

Борисова, Е., Громинова, А. (2021). *Психология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 94 с. [CD-ROM].

Борисова, Е., Громинова, А. (2022). *Социология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 100 с.

Борисова, Е., Громинова, А. (2022). *Социология*. 1-е изд. Брно: Tribun EU, 85 с. [CD-ROM].

Estela Banov, *Cvit jezika narodnoga, Komparativne slavističke studije, Srednja Europa, Zagreb, 2020.*

Estela Banov redovita je profesorica u trajnom zvanju pri Odsjeku za kroatistiku Sveučilišta u Rijeci, u čijem znanstvenom, nastavnom i stručnom središtu prevladavaju teme iz područja folkloristike i književnosti u iseljeništvu. Do sada je objavila sljedeće naslove: *Usmeno pjesništvo kvarnerskoga kraja* (2000), *Hrvatske kalendarske knjige u Sjevernoj Americi* (2001), *Suodnosi usmene i pisane književnosti. Prilozi za teoriju kulturnih transformacija* (2005), *Zvuci i znaci: Intertekstualne i intermedijalne kroatističke studije* (2011). Knjiga *Komparativne slavističke studije* (2020), kroz sagledavanje slavističkoga literarnog korpusa tijekom devetnaestoga i početka dvadesetoga stoljeća, progovara o međusobnome prožimanju književnih utjecaja, kulturnome dijalogu i višeglasju slavenskih kulturnih tradicija. Romantizam, kao europski umjetnički, književni i intelektualni pokret stasao na potki njemačkoga pokreta „Sturm und Drang“ krajem osamnaestoga je stoljeća začeo kao reakcija na društveno-političku ostavštinu prosvjetiteljstva, znanstvenu racionalizaciju prirode te industrijsku revoluciju. S obzirom na to emanirao je relevantan utjecaj na onodobna politička zbivanja, čime se dugoročno izmijenila europska političko-društvena freska. U skladu sa svekolikim promjenama te razvojem građanstva i na slavenskim prostorima, kao refleksija borbe za samoodređenje i nacionalno oslobođenje, javlja se interes za usmenost i folkloristiku, što generira pojavu slavistike – u užem smislu riječi slavenske filologije kao znanosti o slavenskim jezicima i književnostima, a u širem opću i kulturnu povijest Slavena. Tako se slavenski jezici i književnosti istražuju na poredbenoj razini, dok se literarni diskurzi u slavističkim okvirima kulturno isprepliću.

Komparativne slavističke studije broje trinaest poglavlja koja proučavaju romanesknu, putopisnu, memoarsku produkciju te različite periodičke publikacije, grupirane prema tematskome kriteriju, dok se na samome kraju nalazi popis radova na kojima se poglavlja temelje. U „Predgovoru“ autorica ističe kako su radovi plod interesa za povezivanjem kroatističke i općeslavenske tematike, kao i za književne te kulturne kontakte između hrvatskih, poljskih, makedonskih, bugarskih, čeških, slovačkih i ruskih književnika, filologa te folklorista (usp. Banov, 2020: V). Radove razlaže na dvije velike skupine, odnosno na prvu koja obrađuje teorijska i književnopovijesna istraživanja te usmenoknjiževne zapise i drugu koja

se bavi međudjelovanjem usmenoga i pisanoga u izdvojenim književnim opusima (usp. Banov, 2020: V). Prvo poglavlje naslova „Poljska i hrvatska folkloristika u europskim kulturnim krugovima 19. stoljeća“ donosi poredbeni pregled književnih, stilističkih, znanstvenih ideja u poljskoj i hrvatskoj kulturi, koje su tijekom preporodnih godina interferirale i bile dijelom slavenskoga kulturnog višeglasja. Tumačeći pojmove folklor, folkloristike i folklorizma, autorica će reći kako je folklor, odnosno komunikacija u malim grupama iznjedrio folklorizam kao kompleksnu kulturološku pojavu očitovanu u transformaciji i adaptaciji različitih sastavnica folklor, što je djelovalo na stasavanje folkloristike kao znanstvene discipline čijim su interesom do danas postali različiti prijelazni oblici između onoga što se naziva izvornim folklorom i onoga što se smatra adaptacijama. Naime, romantičarsko oduševljenje narodnim blagom na području Srednje Europe kao jednoga od panslavističkih žarišta, polučilo je pregršt sličnosti očitovanih u pogledu hrvatske i poljske folkloristike. Tako su se interakcije između kroatističkih i polonističkih intelektualnih krugova vršile neizravnim kontaktima čak i izvan srednjoeuropskih granica, ali i posredstvom neslavenskih jezika što je bilo aktualno tijekom prve polovice devetnaestoga stoljeća kada su hrvatski ilirci čitali njemačke prijevode Mickiewiczovih djela. Valja istaći kako su djelovali međusobno povezani hrvatski i poljski književnici, publicisti, komentatori i sakupljači usmenih tekstova, a u tom smislu autorica se referira na poljskoga pisca Adama Czarnockog i njegovo djelo *O slavenstvu prije kršćanstva* (1818). Od domaćih autora izdvaja se Bogoslav Šulek koji je krajem 1842. u *Danici ilirskoj* objavio članak naslova „O važnosti narodne nošnje“ gdje se apostrofiraju semiološka funkcija folklor u ilirizmu. Osim narodne odjeće, za hrvatski nacionalni pokret od velikog je značaja bilo, u građanski ambijent preneseno, plesanje u kolu. U tom kontekstu saznaje se kako je u prvom godištu *Danicze Horvatske, Slavonzke i Dalmatinzke* Dragutin Rakovac objavio tekst naslova „Mazurek“ u kojem tematizira pohvalu folklornih plesnih tradicija poljskoga naroda. U okviru komparativnoga sagledavanja hrvatsko-poljskih veza potrebno je spomenuti i poljsku budnicu Jozefa Wybickog „Mazurek“ koju je Ljudevit Gaj preradio u čuvenu „Horvatov sloga i zjedinjenje (1832). Također, Stanko Vraz prevodio je Mickiewiczove folklorne tekstove, dok je on u svojim francuskim predavanjima govorio o južnoslavenskim folklornim tradicijama, pozivajući se na baladu o *Asanaginici* i kraljevića Marka, o čemu su izvještavale hrvatske novine, a što je osobito odjeknulo među zadarskim intelektualnim krugovima romantizma. Sljedeće poglavlje, odnosno „Recepcija slavenskih usmenih tradicija u časopisu *Kolo*“ nakon uvodnoga razmatranja preporodne epohe koja je diljem Europe probudila

interes za usmenim tradicijskim oblicima, autorice skreće fokus na časopis *Kolo* (1841.) spominjući kako je ono, objavljujući raznorodne priloge te udovoljavajući višestrukim ciljevima, svojom vizijom nadraslo aktualne skućene kulturne i političke prilike (usp. Banov, 2020: 17). Studija nadalje ispituje recepciju usmene književnosti i folkloru u tom časopisu, pa se razabire kako je pri odabiru priloga referentna točka za određivanje kriterija bila Herderova estetika. Budući da je usmena poezija bila češće objavljivana od proze, u III. je svesku objavljeno 6 pjesama iz Primorja, 7 iz Istre te 6 iz Austrije i Ugarske, u IV. i V. svesku objavljene su makedonske i bugarske pjesme, kao i tri sveska *Slavonskih varoških pjesama*, *Pesmi kranjskoga naroda* te II. svezak *Srpskih narodnih pjesama*, dok su u IX. objavljene tri skupine s 18 dotad neobjavljenih štokavskih, čakavskih i kajkavskih pjesma. Osim poezije, u *Kolu* su izlazile mitologijske usmene priče, bajke i anegdote, kao i stručne, etnografske i dijalektološke rasprave o običajima, tradiciji te vjerovanjima pojedinih hrvatskih krajeva. Zaključno valja reći kako su Vrazove tendencije za objektivnom procjenom suvremene folklorističke produkcije nerijetko nailazile na negativne reakcije onodobnih autora i književnih autoriteta, što ipak nije ugrozilo integritet ovoga časopisa u procesu promicanja slavenske etnografije i folkloristike. Treće poglavlje naslova „Zapisi makedonskog usmenog pjesništva u Vrazovu časopisu *Kolo*“ proširuje prethodnu studiju sagledavanjem Vrazova časopisa kao mjesta povezivanja južnoslavenskih etničkih skupina posredstvom literarne građe. Tako se saznaje kako su makedonske pjesme u *Kolu* objavljivane doprinosom zapisivača, odnosno mladića Kozme te ruskoga profesora Viktora Grigorovića. Uvrštavane su uglavnom lirske ljubavne ili narodne balade i romance, tužaljke, humoristični te religiozno legendarni lirski oblici, prilikom čega se vodilo računa o estetskoj kvaliteti teksta, umjetničkoj cjelovitosti i dojmljivosti primjera (usp. Banov, 2020: 36). Slijedi naslov „Lirski oblici u hrvatskoj i makedonskoj usmenoj poeziji“ koji govori o klasifikaciji usmenoknjiževnih oblika kao problemu istraživača na južnoslavenskome prostoru, kao činjenici važnoj i u kontekstu međukulturalnih analiza. Dok je devetnaesto i rano dvadeseto stoljeće isticalo značaj klasifikacije kao temelja daljnijega znanstvenog istraživanja, postmodernistički pristupi fokusirani su na propitkivanje okamenjenih pojmova žanra. Sznaje se i kako je za devetnaesto stoljeće karakteristično Karadžićevo razvrstavanje narodnih pjesama na ženske i junačke temeljeno na rodnoj pripadnosti tijekom toga vremena bio ključnim faktorom klasifikacije, što je u suvremenim okolnostima zamijenjeno opozicijom lirskog i epskog, po uzoru na podjelu pisane književnosti, čime se sugerira interferiranje usmenog i pisanog. Autorica tako ističe *Zbornik na narodni*

pesmi Dimitrija i Konstantina Miladinova tiskan u Hrvatskoj 1861. godine u kojoj su tekstovi podijeljeni etnografskim kriterijem te *Šenoinu Antologiju pjesništva hrvatskoga i srpskoga, umjetnoga i narodnoga* (1876.) temeljenu na terminologiji iz umjetničke tradicije, dok se unutar osnovne podjele obje skupine dodatno razlažu na narodne i umjetne pjesme. U daljnje razmatranje ovoga problema autorica uključuje i dvadesetostoljetno razdoblje, na čijem je početku zabilježen povratak Karadžićevoj terminologiji, dok se tijekom druge polovice građa iznova razvrstava na lirsku i epsku. Kao primjer toga navodi se izbore Olinka Delorka u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* iz 1963. i Stipe Botice u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti* iz 1996. Dok Delorko građu dalje dijeli prema odabranim motivskim i tematskim obilježjima, Botica kao ključan kriterij odabire starost zapisa, pa razlikuje one pisane do kraja 18. stoljeća te one od romantizma do naših dana. Također, spominje se i *Zlatna knjiga hrvatske narodne lirike* iz 1972. sastavljača Krešimira Mlača, koji lirsku i epsku podjelu upotpunjuje metričko-ritmičkim shemama i izvedbenim kontekstom unutar godišnjega obrednog ciklusa. Istodobno, makedonska usmena poezija druge polovice dvadesetoga stoljeća distingvirala je lirsku i epsku podjelu, kao i lirsko-epska područja, odnosno balade i romance. U tom smislu spominje se Toma Sazdov koji je prema motivsko-tematskome kriteriju proveo daljnju klasifikaciju makedonske usmene lirske građe na skupine i podskupine. Poglavlje „Izvedbeni aspekti hrvatskog baladnog pjesništva“ pojmovno definira baladu, pronalazeći njezino mjesto u sustavu književnih oblika. S obzirom na to da je riječ o internacionalnome sociokulturnom fenomenu koji se ostvaruje mnoštvom raznovrsnih primjera unutar folklorne tradicije određenoga naroda, jasno je da postoji izvjesna razina terminološke raznolikosti. Devetnaestostoljetni preporodni interes za bilježenjem narodnih pjesama rezultirao je usmjerenošću značajnoga dijela transkribiranoga korpusa prema tekstualnoj strani građe, dok je važno spomenuti i plesnu komponentu zastupljenu kako u hrvatskom tako i u makedonskom slučaju. U domaćim okvirima, najpoznatije balade koje se izvode u kolu osmeračke su pjesme s područja Novog Vinodolskog koje, usporedno s makedonskim primjerima, bilježe naglašavanje mnogobrojnosti sudionika folklorne izvedbe. Šestim poglavljem „Folklorizam u hrvatskoj i makedonskoj književnosti“ uvodno se raščlanjuje pojmovni registar kulturnih pojava srodnih folklorima i oblika kulturne reprezentacije te se postavlja granica između njih i samoga folklor. Saznaje se kako su nastajala tiskana izdanja folklorne građe u hrvatskoj i makedonskoj kulturi čemu su doprinijeli obrazovani pripadnici društva potaknuti potrebom za dokazivanjem pripadnosti vlastitoj etničkoj skupini. Govoreći

o makedonskoj pisanoj produkciji, autorica ističe bugarski *Zbornik* braće Miladinov (1861.) kao primjer usmjerenosti na širu recepciju jer je težnja za njegovim publiciranjem djelo dovela sve od Hrvatske. Ovo poglavlje referira se i na avangardu, pa se spoznaje kako su hrvatska i makedonska tradicija otvorene integriranju intertekstualnosti i karnevalizirane slike svijeta u literarne tekstove, što dokazuju *Balade Petrice Kerempuha* (1936.) Miroslava Krleže te *Evandjelje po Lukavoj Peji* (1966.) Slavka Janevskog.

Poglavlje „Vatroslav Jagić o sudonosima usmene i pisane književnosti“ progovara o interferencijama usmenosti i pismenosti u Jagićevu opusu te o njegovu odnos prema području dodira, razumijevanju versifikacijske, stilske, jezikoslovne i književne problematike. Radi boljega razumijevanja ukupnoga znanstvenog opusa ovoga najpoznatijeg svjetskoga slavista druge polovice devetnaestoga stoljeća, priložen je tablični prikaz specifičnih interesa karakterističnih za pojedino mu životno razdoblje. U radu se ističe kako posao sabiranja građe nije smatrao svrhom samim po sebi, nego se vodio mišlju da to treba biti temeljem ostalim istraživanjima s ciljem revalorizacije književne povijesti i napose, poboljšanja kvalitete suvremene književne produkcije. U tom smislu, Jagić se u svojim djelima bavi izvorima naše narodne kako pjesničke tako i prozne literature, komparativnim sagledavanjem književne povijesti hrvatske i srpske, komparativnom mitologijom i etnologijom, usmenom tradicijom renesansnoga Dubrovnika, svjedočanstvima o postojanju usmene poezije slavenskih naroda i o njezinim performativnim aspektima, kršćansko-mitološkim slojem u ruskoj narodnoj epici, Dunavom u slavenskome narodnom pjesništvu, motivom Grabancijaša Dijaka u južnoslavenskoj narodnoj priči, južnoslavenskom narodnom epikom u prošlosti, dvanaestercem u starijoj slavenskoj pjesničkoj produkciji. Iako pokazuje izravan interes za usmenoknjiževnim pojavama u njihovu širem književno-povijesnome kontekstu, njegovi radovi namijenjeni europskoj publici još uvijek nisu dovoljno istraženi, dok je suvremena recepcija nedostatno usmjerena ka valorizaciji nekih aspekata pristupa literarnim fenomenima prisutnih u Jagićevu opusu. Sljedeće poglavlje svojevrsna je dopuna prethodnoga, naslova „Hammova studija o Vatroslavu Jagiću i Poljacima“. Naime, hrvatski filolog i slavist Josip Hamm u svojim se radovima bavio i Jagićevom ostavštinom. Analiziravši njegovu korespondenciju i rukopisnu građu postao je autorom enciklopedijskih natuknica o životu ovoga hrvatskog slavista, radu te vezama s poljskim filolozima. Osim mnogih prigodničarskih napisa posvećenih Jagićevoj djelatnosti na bečkoj slavistici, o njegovim polonističkim raspravama i osobnim vezama s tamošnjim kolegama, autor

piše studiju pod naslovom *Vatroslav Jagić i Poljaci*, objavljenu 1951. godine, a koja se svojom pripadnošću vrsti znanstvene biografije razlikuje od ostalog mu istraživačkoga opusa. U tom smislu, Hamm je podastro sustavan pregled Jagićeva života dovodeći ga u kontekst s djelovanjem poljskih slavista čime je zapravo komparativno analizirao povijest hrvatske i poljske slavistike druge polovice devetnaestoga i prve polovice dvadesetoga stoljeća, pridonijevši boljem razumijevanju dijakronijskih aspekata razvitka slavistike u Europi. Sljedećim poglavljem, prema autoričnim riječima, započinje drugi dio knjige koji je nastao kao dio projekta „Narativni diskurzi – spremišta kolektivnog pamćenja i kulturnih identiteta“, a koji je usmjeren prezentiranju i percepciji kolektivnih identiteta unutar različitih vrsta tekstova poput dnevnika, bajki, priča, putopisa, bilješki. U tom smislu deveta cjelina, naslova „Pamćenje i bilježenje – autobiografski narativni diskurz Andrije Torkvata Brlića“, poredbeno proučava Brlićevu stilizaciju u dnevničkim zapisima nastalima u razdoblju između 1844. i 1857. godine, a u kojima opisuje odnos među slavistima i slavenskim kulturama. Stoga njegova rukopisna ostavština predstavlja arhivski izvor stvarnih povijesnih događaja i ličnosti. Svojim autobiografskim i putopisnim svjedočanstvima (koje je kadšto potpisivao kao Kazimir B.) upućuje na povijesnu važnost određenih događaja važnih za oblikovanje i preoblikovanje identiteta pripadajućega mu kolektiva. Iako je tijekom novijega vremena objavljeno nekoliko studija koje se bave životom i radom ovoga hrvatskoga političara i publicista, suvremena književna povijest nije dovoljno upoznata s Brlićevim opusom, pa ova studija predstavlja ne samo značajan uvid u tu problematiku, nego i lustrira njezine ključne točke na koje bi se budući istraživači mogli fokusirati. Deseto poglavlje, odnosno „Slavenski mitski obrasci u književnoj znanosti i pripovjednoj književnosti hrvatske moderne“ govori kako se u hrvatskoj, ali i općeslavenskoj kulturnoj praksi tijekom dvadesetoga stoljeća oblikovao modernistički diskurz, čime je transformacija praslavenskoga mita i folklorne tradicije postala dijelom umjetničke književnosti. Na hrvatskome primjeru tome svjedoče *Istarske priče* (1913.) i *Istarski bolovi* (1939.) Vladimira Nazora te *Priče iz davnine* (1916.) Ivane Brlić-Mažuranić karakteristične po transformaciji motiva usmenih bajki, čime su psihološki prikazi likova romantizirani i prikazani u nešto drugačijem svjetlu od onoga u usmenom izvorniku. U tom smislu valja se zadržati na autoričinoj autobiografiji u kojoj svjedoči o kulturnome i intelektualnome krugu koji ju je još za djetinjstva okruživao i inspirirao za odabir panslavističkoga ideološkog smjera kao dijela svojega literarnog korpusa. Poglavlje „Nodilova mitološka razmatranja – arhitekt *Pričama iz davnina*“ poredbeno promatra elemente južnoslavenske mitologije u

njegovoj studiji „Stara vjera Srba i Hrvata, na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnog“, koja je izlazila u periodu između 1885. i 1890. u deset knjiga *Rada Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, te u *Pričama iz davnina* Ivane Brlić-Mažuranić. U prvome tekstu autor navodi kako je usmjeren na istraživanje već zapisanih tekstova usmene književnosti te na potragu za ostacima mitoloških slojeva i vjerovanja Hrvata i Srba promatrajući slavensko obredno pjesništvo za koje smatra kako se podudaralo s indijskom *Vedom*, iranskom *Avestom* i germanskom *Eddom* (usp. Banov, 2020: 140). Nodilov rad temelji se na analizi epskih i baladnih tekstova u južnoslavenskome bazenu, pa je rekonstrukcija slavenskoga bajoslovlja koju nudi različita od onih prethodnih autora. Ukazao je kako ispod referencijalnog premaza povijesno motiviranih likova i događaja iz usmene poezije stoji čvrsta jezgra mitskih figura i narativnih obrazaca, stoga predočava analizu mitskih motiva u pričama Ivane Brlić-Mažuranić kao primjerima karakterističim za dvadesetostoljetni proces remitologizacije jer autorica preuzima mitske motive i likove gradeći vlastite mitske priče sraspletom kojim se prenosi univerzalna etička poruka. Poglavlje „Predodžbe Amerike u putopisnoj prozi Aleka Konstadinova i Ante Tresića Pavičića“ tumači kako je u povijesti europskih književnosti pojam Amerike predstavljao utopijsku, stereotipnu projekciju ugodnoga i dobrog života nalik snu. Razmatrajući tekstove dvojice autora i kontekstualizirajući ih unutar globalnih književnih i kulturnih procesa, autorica poseže za imagologijom koja se također bavi i predodžbama stranih zemalja. Tako se uviđa da putopisi *Do Chicaga i natrag* (1894.) Aleka Miladonova te *Preko Atlantika do Pacifika* (1907.) Ante Tresića Pavičića prenose sliku američkih kulturnih pojavnosti, govoreći o percepciji manjih europskih zemalja iz američke perspektive, što potom utječe na samosvijest i odnos prema vlastitoj domovini i uopće europskome mentalitetu. Imagološka analiza tako nije samo dio znanosti o književnosti, već postaje okrenuta ka komparativnom sagledavanju i napose, boljem upoznavanju europskih naroda. Naime, modernistički putnici tragaju za urbanim prostorima, idealizirajući tehnologiju i interkulturalizam čime se jednoznačno opiru tradiciji, stoga i promatrani autori cijene tehnolojski napredak modernoga društva. Ipak, njihove priče ispričane su s oprečnih stajališta, pa tako Konstadinov putuje turistički, zaustavljajući se prirodnim i kulturnim fenomenima, dok Tresić Pavičić zapaža radničku stvarnost razotkrivajući drugu stranu „američkoga sna“. Unatoč disparantnom rakursu s kojega promatraju društvene, kulturne i napose, životne prakse drugoga kontinenta, obojica autora učvršćuju osjećaj pripadnosti matičnome, europskom identitetu, čime njihovi tekstovi dobivaju težinu diskurza

usmjerenog ka transformiranju vlastitoga identiteta u korelaciji s Drugim. Posljednje, trinaesto poglavlje, naslova „Hibridni identitet: Drugi i imaginarno u prozi Slavka Janevskog“ progovara o dvama tipovima književne priče te o dvama postupcima oblikovanja fenomena drugosti u romanu. Tako prvi makedonski roman *Selo iza sedam jasenova* (1952.) autora Slavka Janevskog prati historiografsku perspektivu i svijest o prošlosti zajednice koju valja perpetuirati mlađim naraštajima posredstvom pojedinca koji će je zabilježiti. U tom smislu u središtu je povijesna opstojnost zajednice oblikovana u opoziciji spram vanjskome kao Drugom te likovima došljaka. Roman *Dvije Marije* (1956.) ističe psihološku razinu književne analize i unutrašnji monolog, dok polemiziranjem između izvanjske pojavnosti i unutrašnje vlastite osobnosti nastoji rastvoriti subjektivnu svijest glavnoga protagonista prodiranjem u njegovu podsvijest, čime se problem drugosti objektivizira alteritetima dvaju predmeta žudnje.

Zbirka poredbenih studija profesorice Banov iz više dimenzija prati poveznice hrvatske sa ostalim slavenskim književnostima u okviru znanosti u književnosti, kao i sličnosti u razvojnim procesima u hrvatskoj i poljskoj te u hrvatskoj i makedonskoj književnosti te književne dodire između hrvatskih, ruskih i makedonskih, bugarskih, slovačkih, čeških interpretatora, sakupljača i zapisivača narodne građe. Valja napomenuti kako su radovi podijeljeni na dvije velike skupine, unutar kojih su neki od tekstova povezani istom tematskom okosnicom, pa se međusobno nadopunjuju promatrajući slična pitanja različitom optikom. Osim kulturnim praksama, kulturnim dijalogom kulturnim i društvenim procesima tijekom „stoljeća nacija“ i napose, kulturnom uzajamnošću, knjiga se bavi i pitanjima pamćenja, identiteta, drugosti, imagologije – čime se književno-znanstveni i filološki domet proširuje na područje složenih književnoantropoloških i filozofskih paradigmi koje postaju mjestom svjesnog i(li) podsvjesnog interferiranja narativnog diskurza s fenomenima izvanknjiževne stvarnosti te ovisno o povijesnome trenutku, zadobiva određenu društveno-političku upotrebljivost. Zaključno govoreći, ova iznimno informativna knjiga predstavlja vrijedan doprinos hrvatskoj književnoj historiografiji. Raskršćivi put daljnjim istraživanjima, autorica je učinila značajan iskorak prema ispisivanju mnogih dosad praznih stranica unutar ovoga interdisciplinarnog pristupa slavenskim folklornim tradicijama.

Ivona Smolčić